

ESEJ O MEVLUDU VESÎLETÜ'N-NECÂT SULEJMANA ÇELEBIJA¹

Kerima FILAN

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

kerimafilan@hotmail.com

SAŽETAK: Mevlud koji je spjevao Sulejman Čelebi na turskom jeziku u prvoj deceniji 15. stoljeća drži se jednim od najznačajnijih djela ukupne mevludske književnosti. Predstavljao je uzor osmanskim pjesnicima koji su u narednim stoljećima sastavljali poetska djela u slavu Poslanika islama Muhammeda, a.s., na turskom ili kojem drugom jeziku. Ta se djela valoriziraju upoređivanjem s *Mevludom* Sulejmana Čelebija, kako s obzirom na književnoumjetničke vrijednosti, tako i s obzirom na sadržaj spjeva. U ovome radu komponiranom kao esej predstavlja se sadržaj *Mevluda* Sulejmana Čelebija. Šesnaest pjevanja u *Mevludu* autorica vidi u tri tematske grupe: (1) pjevanja koja govore o Jedinstvu Boga, dž.š., o stvaranju svijeta i Poslanikove, a.s., prirode, (2) pjevanja koja se odnose na Poslanikov život na ovome svijetu, (3) ona u kojima se izražavaju pohvale biću Poslanika, a.s. Sva su pjevanja prožeta Poslanikovim uputama ljudima koje ih vode do spasa – koje su *vesîletü'n-necât*. U radu se ističe da Sulejman Čelebi opisuje obje prirode Muhammeda, a.s.: unutarnju (poslaničku prirodu) i izvanjsku prirodu (ljudsku formu). Ukazuje se na elemente tesavvufskog učenja zastupljene u *Mevludu* koji pjesnika Sulejmana Čelebija predstavljaju kao mutesavvifa. Spjevan snagom ljubavi prema Bogu, dž.š. i Njegovom najodabranijem robu, poslaniku Muhammedu, a.s., ovaj *Mevlud* dopire do osjećanja i razuma vjernikâ i svakome nešto govori. U tome je razlog njegove široke omiljenosti.

Ključne riječi: poslanik Muhammed, a.s., Sulejman Čelebi, sadržaj *Mevluda*, elementi tesavvufa, ljubav prema Stvoritelju i stvorenom

Allâh adın zikredelim evvelâ

*Allâh adın zikredelim evvelâ, vâcib
oldur cümle işde her kula.*

*Allahovo ime spomenimo najprije, u
svakom je poslu to za roba najbolje.*

Ovim distihom počinje najpoznatije, najomiljenije, najviše izvedeno djelo mevludske književnosti spjevano na turskom jeziku prije 600 godina u Bursi – *Mevlud* Sulejmana Čelebija. Kada se govori

o višestoljetnoj popularnosti ovoga poetskog djela, kao njegova važna karakteristika ističe se da je spjevano jednostavnim jezičkim izrazom. (Pekolcay 1997: 39; Pekolcay, 2004: 486) Stihovi Sulejmana Čelebija su svojom površinskom formom jasni a svojim sadržajem iskazuju duboka značenja.² Razumljiv jezik približio je ovo djelo narodu. To što je stihovano, što ima ritam i rimu, olakšalo

je njegovo pamćenje. Istovremeno je dubina značenja sadržanih u stihovima *Mevluda* poticala i obrazovan svijet da ga uči, da razmišlja o dubokim duhovnim značenjima tih stihova i da ih uzima kao uzor za svoje vlastito izražavanje ljubavi prema Poslaniku, a.s. Kada je riječ o umjetničkim vrijednostima *Mevluda* Sulejmana Čelebija, kaže se da je autor svoje znanje, misli i osjećanja

¹ Ovaj je rad svoj konačan oblik dobio prije 2. juna 2022. kada je odlukom Predsjedništva Republike Turske 2022. proglašena godinom u kojoj se obilježava

600. godišnjica od preseljenja Sulejmana Čelebija na Drugi svijet. Ovaj rad posvećujem toj obljetnici.

² Latîfî, pjesnik iz 16. stoljeća (um. 1582)

u svome djelu koje sadrži bibliografije pjesnika (tezkire), piše da je vidio stotinu mevluda i da je *Mevlud* Sulejmana Čelebija najljepši od svih. Prema: Metin, 2020.

iskazao individualnim i originalnim umjetničkim stilom, drukčijim od književnoumjetničkih okvira onoga vremena. (Pekolcay, 2004: 486) Potrebno je primijetiti da je to što se u književnosti naziva autorovim osobenim umjetničkim stilom u ovome *Mevludu* nadahnuto zanosom i uzbuđenjem jednoga vjernika.

O Sulejmanu Čelebiju

Dragocjeno je onih nekoliko podataka koje je autor o sebi zabilježio u *Mevludu*. U jednom je stihu naveo da je to svoje djelo spjevao u Bursi 812. godine po Hidžri (1409-1410) u svojim šezdesetim godinama života.³ Po tom se podatku zaključuje da je Sulejman Čelebi rođen oko 1350. godine. Malobrojni podaci upućuju na Bursu kao mjesto njegovoga rođenja. O obrazovanju koje je stekao nema spomena u izvorima, no naslov Čelebi u njegovom imenu obavještava da je imao ugled visoko učene osobe.⁴ I *Mevlud* ga predstavlja kao osobu sa temeljitim znanjima napojenim na izvorima islamskog vjerovanja. U *Mevludu* su sadržani elementi hadisa, tefsira, fikha, kelama, islamske filozofije. (Ataman, 2010: 419) Elementi tesavvufa upućuju i na autorovo dobro poznavanje te islamske discipline.⁵ Kada se zna da je u to vrijeme u Osmanskoj državi, i naročito u Bursi kao središtu države, rašireno bilo učenje o *vahdetü'l-vudžūdu*⁶, sigurno je i to da je Sulejman Čelebi imao gdje izučiti tesavvuf. (Uludağ, 2010a: 318)

S dosta se pouzdanja može govoriti o tome da je Emir Buhari, jedna veoma važna ličnost za vjerski život Burse toga doba, imao značajnu ulogu u duhovnom i intelektualnom životu

Sulejmana Čelebija. Emir Buhari je *sejjid*, potomak Poslanikovog unuka Husejina. Potječe iz Buhare, iz porodice poznatih mutesavvifa. U Bursi se nastanio vjerovatno oko 1390. godine, nakon što je jedan dio života proveo u Medini i u Bagdadu. (Algül i Azamat, 1995) Stekao je poštovanje kao veoma učena osoba, obdarena posebnim osobinama te je postao poznat kao Emir Sultan. Izvori govore kako je Emir Sultan preporučio da se u novosagrađenoj Ulu džamiji⁷ za imama imenuje Sulejman Čelebi.⁸

Veliki broj predanja o životu Sulejmana Čelebija, o njegovoj uzornoj ličnosti i njegovom *Mevludu* pokazuje da je u narodu uživao visoko poštovanje. Većina istraživača smatra da je godina njegove smrti 1422.

O njegovom Mevludu

Sulejman Čelebi je svome djelu dao naslov *Vesiletü'n-Necât* – Putokaz za spas (*bil Vesiletü'n-Necât oldu adı*), no ono je široko poznato kao *Mevlud*. Šesnaest pjevanja koja sačinjavaju ovo djelo prema sadržaju se mogu razvrstati u tri grupe. Jednu grupu čine pjevanja u prvom dijelu *Mevluda* koja govore o Jedinstvu Boga, dž.š., o stvaranju svijeta i o stvaranju Poslanikove, a.s., prirode. Druga grupa pjevanja odnosi se na Poslanikov život na ovome svijetu. U njima Sulejman Čelebi pjeva o pojavama koje su nagovještavale dolazak na svijet Božijeg najodabranijeg roba, o njegovu rođenju i znakovima poslanstva koji su se ukazali u noći rođenja, o Poslanikovom Miradžu, o Hidžri, o upotpunjavanju poslanstva i o Poslanikovom odlasku s ovoga svijeta. Treća grupa su pjevanja u kojima

autor, u zanosu ljubavi prema Božijem poslaniku i donositelju Božije Objave, iskazuje pohvale njegovom biću i ukazuje na Poslanikove upute ljudima da čine ono što je za njih najbolje i što čovjeka vodi do spasa. Da bi ljudi slijedili ove upute, trebaju poznavati Poslanika. Sulejman Čelebi tako u *Mevludu* opisuje obje Poslanikove prirode: unutarnju, poslaničku i njegovu izvanjsku prirodu, tj. njegovu ljudsku formu u kojoj je dijelio svoj ovozemaljski život s ljudima. Stoga je *Vesiletü'n-Necât* cijelim svojim sadržajem putokaz za spas, a stihovi su ispunjeni vjerom, ljubavlju i izrazima oštrog uma jednog pripadnika Poslanikova *ummeta*.

Mevlud Sulejmana Čelebija postao je uzor za mevlude koji su se pjevali u narednim godinama i stoljećima na turskom ili kojem drugom jeziku.⁹ Oni se valoriziraju uspoređivanjem sa Čelebijevim *Mevludom*, i to ne samo s obzirom na književnoumjetničke vrijednosti, već i s obzirom na sadržaj spjeva, što je veoma važno radi uočavanja dodatih dijelova ukoliko ih u nekom sačuvanom rukopisnom primjerku ima.

Na početku Mevluda: Veličanje Veličanstvenoga

Prvo pjevanje u *Mevludu* je *Tevhîd*, pohvala apsolutnog Jedinstva Boga, dž.š. *Tevhîd* je srž islamskog vjerovanja, *tevhîd* obuhvata sve, i sve se u islamskom vjerovanju opisuje, objašnjava, predstavlja *tevhîdom*. Stihom koji smo naveli na početku ovoga teksta počinje pjevanje o *tevhîdu*. Prva riječ u ovome stihu je Božije ime Allah, prema tome, prva riječ u ovome *Mevludu* je Allah.

³ Kako navodi N. Pekolcay (2004: 485), taj stih glasi *Yiğitlik dabi geçti şöyle hoca, erišti şastlık u oldu koca* i zastupljen je u nekim rukopisnim primjercima *Mevluda*.

⁴ U to vrijeme naslov Čelebi davao se sinovima sultanâ, visokim pročelnicima mevlvijskog derviškog reda te učenim i uzornim osobama. V. Pakalin, 1971/I: 342-345.

⁵ Tj. islamske discipline u kojoj se na vjeru

i život gleda kroz ljubav prema Bogu. dž.š. Tesavvuf je razvijanje spoznaje i jačanje uvjerenja da Stvoritelj postoji i da Njegovo postojanje svjedoči i potvrđuje sva priroda. Vidi: Čemo, 2022: 221.

⁶ Učenje o Jednoći Bitka, praiskonskoj apsolutnoj egzistenciji Jednoće; samo dragi Bog ima istinsku egzistenciju, a sve drugo je ništavno. Vidi: Čemo, 2020: 238.

⁷ Ulu džamiju u Bursi sagradio je sultan Bajezid Jildirim (1389-1402). Gradnja

je dovršena 802. godine po Hidžri, tj. 1399. godine.

⁸ Ranije je jedno vrijeme Sulejman Čelebi bio imam sultanskog divana na dvoru Bajezida Jildirima. (Pekolcay, 2004)

⁹ O mevludima na drugim jezicima vidi studiju profesora Tajiba Okića (1975). Tu je studiju preveo na bosanski jezik M. Dženan Hasić pod naslovom "Mevludi na različitim jezicima i prevodi *Mevluda* Sulejmana Čelebija". (Hasić, 2020: 94-112)

Allāh adn zikredelim evvelā, vācib oldur cümle işde her kula.

Allāh adn her kim o evvel añā, her işi āsān eder Allāh ona.

Allahovo ime spomenimo najprije, u svakom je poslu to za roba najbolje.

Allahovo ime ko najprije izgovori, Allah njemu sve što radi labkim učini.

Allahovo ime izgovaraj svakim dahom, sve što radiš završit ćeš sa Njegovim imenom.

Stoga s ljubavlju "Allah" izgovarajmo, iz srca, suznih očiju Stvoritelja spominjimo.

Pa se možemo nadati da će Darežljivi, koji je jedini Bog Milostivi, i nama Svoju milost podariti.

Ovim prvim stihovima Sulejman Čelebi najprije poziva vjernike da spominju Božije ime, a potom *Tevhīd* nastavlja tako što svojom pjesničkom nadarenošću u stihovanoj formi nabraja Božija Imena i Atribute. U tim stihovima on ukazuje na blagodati koje se stječu obraćanjem dragom Bogu Njegovim lijepim Imenima. Jer Bog dž.š. je:

*Ālim u Allām u Gaffārū'z-zunūb,
Onaj koji poznaje skrivene svjetove,
Onaj koji oprašta i pokriva grijehove.
Onaj koji prima pokajanja, Onaj koji
sramote zastire od tuđih pogleda i
saznanja.*

*Kādīr u Kabbār ū Kayyūm u Kādīr
On je moćni i Onaj koji sve
savladava, On sve održava i sa
svime upravlja.*

*Mālik u Mennān u Sultān u Cibān
On je Posjednik svakoga dobročinstva
i vladar svega svijeta.*

Uzvišeni Bog je sve ovo što je preko Svojih Imena i Atributa objavio ljudima; tesavvufsko je tumačenje da su sva Božija imena objedinjena u imenu Allah, da je to ime izvor svih drugih Božijih imena (up. Chittick, 2021: 59-62). Zato je ime Allah prvo u *Mevludu*.

Prema kraju *Tevhīda* pjesnik naročito ističe vječno, neprolazno postojanje Boga, dž.š. i Njegovo apsolutno Jedinstvo:

*On je bio kad ničega drugog nije bilo:
ljudi i meleka, arša i ferša (nebesa i
zemlje)*

Sunca i Mjeseca, i stvorenih devet sfera.

*Sve je On stvorio i sve stvoreno
svjedoči Jedinstvo Njegovo.*

*Ovdje ću stati, ništa više od ovoga
ne trebam reći: On je Jedan, nema
drugog Boga osim Njega.*

*Do Kijametskog dana da samo o
ovome zborimo, svu tu Ljepotu
iskazati mi ne možemo.*

*Ako od vatre spas priželjkujemo,
srcem i dušom salavate učimo.*

Ova dva završna distiha ponavljaju se na kraju svake tematske cjeline. Najavljujući ih pri prvom spominjanju riječima *ovdje ću stati, ništa više ne trebam reći*, Sulejman Čelebi iskazuje da opisivanu temu završava onda kada osjeti da je ona neiscrpna. Potom izražava vjeru da kazivanje o dotičnoj temi ljudskom sposobnošću govora ne može imati završetka: *Do Kijametskog dana da samo o ovome zborimo, svu tu Ljepotu iskazati mi ne možemo*. U ovome distihu pjesnik iskazuje Božiju stvaralačku moć i ljepotu svega stvorenoga te čovjekovu nemoć da to iskaže. U drugom distihu, *Ako od vatre spas priželjkujemo, srcem i dušom salavate učimo*, sadržana je preporuka za spas tog nemoćnog ljudskog stvorenja; spas je u vjerovanju u Stvoritelja i u slavljenju *salavatima* Njegovoga najodabranijeg stvorenja, poslanika Muhammeda, a.s. Ponavljanje stihova na kraju pojedinih tekstualnih cjelina osobenost je *Mevluda* Sulejmana Čelebija.

Nakon *Tevhīda* Sulejman Čelebi pjeva nekoliko stihova kojima upućuje *dovu* Bogu, dž.š., da se započeti posao lijepo završi i moli one koji ovaj *Mevlud* budu čitali i slušali da i njega spominju u svojim *dovama*.

*Neka Uzvišeni Stvoritelj ukaže
milost onome, ko se u svojim dovama
sjeti i mene.*

Stihovi o stvaranju svijeta pjesnikovo su svjedočenje o njegovoj potpunoj vjeri u svemoć Jedinoga Boga. U njima je jezgrovito, s malo riječi, iskazao islamsko učenje da vjernik svoje postojanje, svoj moral i svoje znanje o svijetu gradi na poimanju *tevhīda* – apsolutnom, bezuvjetnom i neupitnom jedinstvu dragoga Boga.

*Spomenusmo najprije Njega,
Stvoritelja Uzvišenoga.*

*On je Prvi, prije svega, On je Vječni
dok je svega, On je Zadnji, poslije svega.*

*On je Jedan, sâm, bez potrebā,
Njegovo je sve, ničega mu ni više ni
manje ne treba.*

*Rekao je "budi" i svijet je postao. Da
rekne "ne budi" svijet bi odmah nestao.*

*Da svega ovoga nema, On bi opet bio
On. Kad On rekne "budi", to postane to.*

Ovim stihovima *Mevlud* uvodi slušaoca i čitaoca u duhovni život. Smisao svoga postojanja ljudi pronalaze u vjerovanju u Božije stvaranje i određenje. Tu poruku pjesnik izriče retoričkim pitanjem šta je svrha stvaranja kad je sve što postoji stvorio Bog, dž.š., i sve postoji zato što Bog, dž.š., tako hoće? I nastavlja riječima:

*Poslušaj i srcem primi, pa spoznaj i
shvati svrhu svoga postojanja*

koje su uvod u narednih pedesetak stihova o stvaranju prirode poslanika Muhammeda, a.s. U ovoj temi Sulejman Čelebi iznosi vjerovanje da je posljednji Božiji poslanik prvostvoreni – onaj kojega je dragi Bog stvorio prije svega drugoga. To je vjerovanje zastupljeno u tesavvufu. Tako stihovi poput ovoga:

*On, Plemeniti i Apsolutni Gospodar,
najprije je stvorio prirodu hazreti
Mustafinu*

pokazuju da je Sulejman Čelebi *Mevlud* spjevao u duhu tesavvufskih tumačenja. Stihovi koji slijede odgovor su na pitanje što ga je pjesnik naprijed postavio: Šta je svrha stvaranja?

*Da nije stvorena priroda
Muhammedova, ne bi bili stvoreni ni
zemlja ni nebesa.*

*Da Muhammed nije došao na svijet,
ne bi kruna dragocijenog bića Ademu
bila dodijeljena.*

*Taj Resul i njegova priroda, razlog su
što je Nubova lađa od potopa spašena.*

*Štap u Musaaovoj ruci postao
je zmija, a razlog je Resulova
dragocijena priroda.*

*Zato što je njegov predak Ibrahim
Halil, vatru mu je vodom učinio
Dželil (Velicanstveni).*

Molili su dragog Boga svi oni, da postanu sljedbenici Mustafini.

U ovim se stihovima poslanik Muhammed, a.s., postavlja na duhovno mjesto iznad drugih poslanika. U literaturi o *Mevludu* Sulejmana Čelebija navodi se jedan događaj koji se smatra povodom da on spjeva ovu poemu.¹⁰ Riječ je o predavanju koje je u Bursi u Ulu džamiji držao jedan propovjednik. Tumačio je 285. ajet sure El-Bekare i komentirajući dio ajeta u kojem se kaže: “Mi ne izdvajamo nijednog od poslanika Njegovih”, propovjednik je kazao kako među poslanicima nema razlike i kako su jednake vrline Isāa, a.s., i Muhammeda, a.s. Predavanju je prisustvovao jedan arapski vjerski znanstvenik koji je tom propovjedniku uputio primjedbu rekavši kako se u ovim kur’anskim riječima govori o jednakosti Božijih poslanika s obzirom na poslanstvo, a ne s obzirom na njihove vrline. Jer u istoj suri El-Bekare u 253. ajetu dragi Bog kaže: “Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge”. Ovo predavanje i razlaz među učenim ljudima u tumačenju izazvalo je dugotrajne rasprave širokih razmjera. (Uludağ, 2010a: 318) Sulejman Čelebi, imam Ulu džamije u kojoj se zbilo taj događaj, spjevao je *Mevlud* kao svoj odgovor na tu polemiku. U njegovom spjevu je hazreti Muhammed razlog svih *mudžiza* koje su darovane drugim poslanicima. (Uludağ, 2010b: 550) U Čelebijevim stihovima poslanici se mole da budu *ummet* Muhammeda, a.s., a to je zato što je dragi Bog, dž.š., s hazreti Muhammedom upotpunio vjeru islam:

Tačno je, svi su oni poslanici, a Ahmedova je najveća vrлина ta što je s njime vjera upotpunjena.

U 33. kur’anskoj suri El-Ahzāb u ajetu 46. Uzvišeni Bog za poslanika Muhammeda, a.s., kaže da je kao *svjetiljka koja sija* (sirādžen munira).¹¹ Ibn Arebī ovu svjetiljku tumači kao

početnu svjetlost “u poretku svekolikog božanskog stvaranja”: početak stvaranja je svjetlost Muhammedova, a.s., to jest njegova duša, njegova priroda. Svjetlost Muhammedova, a.s., koja je prvostvorena, dopire do svakoga stvorenja. (Hafizović, 2007: 302-304) Ovo učenje o prvostvorenosti Muhammedove, a.s., svjetlosti i nastanku stvorenoga svijeta razvijalo se u tesavvufu, i to naročito temeljito i sveobuhvatno kod Ibn Arebija. Sulejman Čelebi ovo učenje iznosi u 40 distiha. U njima dominira motiv *nura*, to jest poimanje Muhammeda, a.s., kao izvora svjetlosti kojom su svijetlili svi drugi Božiji poslanici. Taj dio *Mevluda*, “O Mustafinom nuru”, prethodi dijelu o Poslanikovu, a.s., rođenju. Stoga Sulejman Čelebi kaže:

Poslanikov dolazak na svijet da opišem, da taj lijepi događaj osvjetlim, do Adema dosežem.

Ispričat ću kako se ta svjetlost prenosila, kome je dolazila, kome je odlazila.

Kad je dragi Allah stvorio svijet, ukrasio ga je sa Ademom.

Meleci su Ademu sedždu učinili, golem je to dar od Njega koji čast dodjeljuje (rodu ljudskome).

Mustafine je svjetlosti Ademu na čelo stavio i rekao: “Znaj da je ovo svjetlost moga miljenika”.

Ta je svjetlost tu pristala, i puno vremena sa njim ostala.

Neka znaš da je onda ta svjetlost Havvi na čelo stavljena, i tu je puno dana, mjeseci i godina ostala.

Sulejman Čelebi dalje pjeva o prenošenju svjetlosti na njihove odabrane potomke, na potomke njihovih potomaka, na hazreti Ibrahima i hazreti Ismaila.

Ako nastavim dalje opisivati, kaže Sulejman Čelebi, ovaj će govor dugo potrajati.

Stoga će ovdje ovo kazivanje stati, a tebi će se iz do sada kazanoga sve razjasniti.

Kad je na svijet došao Rahmeten li-l-alemin, svjetlost je kod njega ostala, od njega se više nije odvajala.

U islamskom vjerovanju posljednji Božiji poslanik Muhammed, a.s., je *Rahmeten li-l-alemin* – milost od dragoga Boga svim svjetovima.¹² Muhjiddin Ibn Arebī tumači da milost, koja se preko poslanika Muhammeda, a.s., prenosi na svako stvorenje i dotiče srce svakog stvorenja (Hafizović, 2007: 303), obuhvata i prošlost i budućnost, da se hazreti Muhammedovo poslanstvo odnosi na sve što postoji i obuhvata sve druge poslanike. (Akkaya, 2021: 189) U Kur’anu dragi Bog za Muhammeda, a.s., kaže da je *hātemu-n-nebijjin* – posljednji vjerovjesnik.¹³ Ibn Arebī ovo ime Muhammeda, a.s., tumači tako da je savršenstvo (kemāl) svih prethodnih poslanika sabrano u posljednjem Božijem poslaniku ukazujući na to da riječ *hatm*, osim značenja *kraj*, ono što je *posljednje*, označava i *krajnju granicu* do koje se u nečemu može dospjeti”. (Akkaya, 2021: 189)

Jer on je u pojavnom svijetu zadnji, u duhovnom on je prvi, prije svih.

Ovo pjevanje *Mevluda* o stvaranju svijeta i vjerovanju da je Muhammed, a.s., *rahmeten li-l-alemin* prenosi tesavvufsko učenje da je božanska tajna prisutna na svemu stvorenom. Süleyman Uludağ naglašava da “svaka misao u *Vesiletü’n-Necāt* ima svoje mjesto u historiji tasavvufa, da je Sulejman Čelebi dobro poznao tasavvuf, jer je učio od znalaca i iz pouzdanih knjiga, on je to učenje razumio, prihvatio i živio”. (Uludağ, 2010a: 318) Za valjano razumijevanje njegovoga djela treba imati na umu da ono nije teološki tekst u kojem se tumače islamski postulati, već poetski sastav iskazan umijećem stvarnoga čovjeka koji vjeruje islamske vrijednosti. (Kemiikli, 2016: 10) Svaka misao i svaki

naređenju – pozivaš k Allahu, i kao svjetiljku koja sija.” *Kur’an*, El-Ahzāb, 45-46.

¹² “A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali”. *Kur’an*, El-Enbijā’, 107.

¹³ *Kur’an*, El-Ahzāb, 40.

¹⁰ Taj događaj zabilježen je u naprijed spomenutoj Latifiyevoj *tezki*. Prema: Metin, 2020: 1653. Nije pouzdano poznato je li se događaj stvarno zbilo, ali to što se u njemu govori u ovoj *tezki*

zasigurno oslikava određena društvena kretanja u tom vremenu.

¹¹ “O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje, da – po Njegovom

osjećaj u ovome *Mevludu* nadošli su iz izvora islama. (Ataman, 2010: 419)

Koristeći u svome djelu jednostavan i precizan jezički izraz, pjesnik je imao za cilj doprijeti do širokog kruga ljudi, kako do onih koji poznaju tesavvufska učenja, tako i do onih kojima ta učenja nisu bliska. (Uludağ, 2010a: 317) U literaturi se mjestimično ukazuje na pretpostavku da je takva autorova težnja u vezi s veoma složenim društveno-političkim prilikama u kojima su se Osmanlije našli na početku 15. stoljeća.¹⁴ To je vrijeme u kojem su Osmanlije, porazom u bitki kod Ankare 1402. godine¹⁵, izgubili državu koju je u prethodnim godinama uspostavio sultan Bajezid Jildirim zavladaвши teritorijama u Anadoliji i Rumeliji. Sultanovim padom u zarobljeništvo a uskoro i smrću, započela je borba za vlast među njegovim sinovima, što je uzrokovalo kako političku, tako društvenu i ekonomsku krizu. Unutrašnje sukobe uspio je okončati Mehmed Čelebi, pobijedivši braću i preuzevši vlast 1413. godine.¹⁶ Za to vrijeme i osmanska prijestolnica Bursa, kao i mnoge druge teritorije, više puta su prelazile iz jednih ruku u druge. U tom veoma nestabilnom periodu maha su uzimali razni vjerski pokreti koji su vidjeli priliku da pridobiju narod za sebe. (Çetin, 2010) Kada se te opšte okolnosti imaju u vidu, *Mevlud* se pojavljuje kao nastojanje Sulejmana Čelebija¹⁷ da svojim vjeronjajem i znanjem, koje iskazuje pjesničkim darom, stane naspram takvih utjecaja i pomogne narodu da ojača svoju vjeru, čvrsto se držeći uz Kur'an i Poslanika. Spjevan snagom

ljubavi prema Stvoritelju i Njegovu najodabranijem robu, ovaj *Mevlud* svojom poetskom dimenzijom i jezikom bliskim narodu dopirao je i do osjećanja i do razuma; svakome je nešto govorio. Ta je karakteristika u ovome djelu stalno prisutna; u drugim vremenima i na drugim prostorima ljudi ovaj *Mevlud* doživljavaju prema svome poznavanju i poimanju svijeta.

Mevlud: Poslanikov dolazak na ovaj svijet

Kazivanju o Poslanikovom, a.s., rođenju Sulejman Čelebi pristupa postupno, nižući stihove pune ljubavi prema Poslaniku u kojima potiče vjernika da otkriva koristi od *salavata* na tog najodabranijega roba Božijega. Njegov zanos Poslanikovim bićem kulminira u stihovima:

*Kakvu to pohvalu mogu iskazati ja,
Sulejman, o njemu kojeg hvali On
koji je Bogati.*

*Pomisli samo kakav je taj, koji je
Allahove pohvale dostojan.*

Rođenje hazreti Muhammedovo opisuje se u 90 distiha raspoređenih u pet pjesničkih slika. Velikim dijelom iskazane su riječima hazreti Amine, majke Odabranika koja u stihovima Sulejmana Čelebija ovako govori:

*Pojavi se iz kuće najednom neka
svjetlost, i osvijetli čitav svijet, sve što
na njemu ima.*

U ovome distihu prepoznaje se naprijed spomenuto Ibn Arebijevo tumačenje o tome da je Muhammed, a.s., svjetiljka (siradž), kao što je *siradž* Sunce koje obasjava cijeli svijet,

kako stoji u kur'anskom ajetu: "Neka je uzvišen Onaj koji je na nebu sazvezžda stvorio i u njima dao Svjetiljku (Siradž) i Mjesec koji sja"¹⁸. Poslanik je to odlikovanje dobio od Gospodara i on ljudima prenosi svjetlost božanske objave (vahj). Poslanikov ukras – svjetlost koja je poput Sunca – Ibn Arebi upoređuje s jutarnjim rađanjem Sunca kada se sve druge svjetlosti utope u Sunčevu svjetlost. (Akkaya, 2021: 189) Evo nekoliko stihova o Poslanikovu dolasku na ovaj pojavni svijet:

*To je onaj što ima mubarek lik, onaj
čiji dolazak je radost i sreća.*

*To je onaj sultan-miljenik čije će se
poslanstvo svakoga dana pet puta
obilježavati, zauvijek.*

*To je ona ličnost kojoj će od Allah-u
Te'ala doći kruna časti i odjeća
levlāke.¹⁹*

*To je ona osoba kojoj, ko se približi,
Bog će toga, sigurno je, počastiti
Svojom bliskoću.*

Od događaja iz Poslanikovog obojsvjetskog života Sulejman Čelebi je u *Mevludu* opisao Rođenje, Miradž (uzdizanje Božijeg Poslanika u Božije prisustvo), Hidžru (preseljenje Božijeg Poslanika s mekanskim muslimanima iz Meke u Medinu) i pri kraju Poslanikove posljednje dane na ovome svijetu. Sa ovim temama Božiji poslanik Muhammed, a.s., je u *Mevludu* predstavljen u svojoj izvanjskoj, ljudskoj formi, koja ima svoj početak dolaskom na ovaj svijet i svoj završetak odlaskom s ovoga svijeta. S ovim temama Božiji Poslanik je Abdullah, Allahov rob kojega ljudi vide kao čovjeka čiji su postupci,

¹⁴ O tome govore npr. B. Kemikli, Önsöz, 9. Također i A. İçli, 2010: 149-162.

¹⁵ U bitki kod Ankare 1402. godine Osmanlije je teško porazila brojna Timurlenkova vojska (1336-1405). Nakon što je zauzeo teritorije koje su pripadale Državi Anadoljskih Seldžuka, Timur je sebe smatrao vladarem Anadolije, te je Osmanlije vidio kao jedan bejluk u zapadnoj Anadoliji koji remeti ravnotežu i ugrožava njegov položaj. Stoga je osmanski bejluk trebao potčiniti svojoj vlasti. Porazom 1402. godine Osmanlije su pali u položaj bejluka

koji priznaje Timurov suverenitet. Sukob među sinovima poraženog sultana Bajezida Jildirima otežao je obnavljanje ranijeg stanja.

¹⁶ Vladavina Mehmeda Čelebija potrajala je desetak godina (1413-1421) i bila je od velike važnosti za ponovno uspostavljanje Osmanske države. Obnova osmanske uprave uznapredovala je sa Muratom II, sinom Mehmeda Čelebija (1421-1444. i 1446-1451) i ocem Mehmeda II Fatihom (1444-1446. i 1451-1481).

¹⁷ Sulejman Čelebi živio je dječjačko doba u vrijeme Orhana Gazije; živio je doba

sultana Bajezida Jildirima, potom desetogodišnje vrijeme interregnuma, te smirivanje prilika pod vladavinom Mehmeda Čelebija.

¹⁸ *Kur'an*, El-Furkân, 25/61.

¹⁹ Sulejman Čelebi je u svoj stih ugradio izraz *levlāke* kojim se, naročito u tesavvufskim komentarima, iskazuje štovanje prema Poslaniku, a.s. Značenje izraza je da je dragi Bog Muhammedu, a.s., dodijelio odjeću *levlāke* – da tebe nije, to jest, Poslanik je razlog stvaranja svijeta; da nije Muhammeda a.s., ne bi bilo ni svijeta.

govor i cjelokupan njegov život na ovome svijetu putokaz koji ih vodi prema onome što je za njih najbolje.

Najviši položaj: putovanje Miradž

Miradž, uspon u najviše duhovne visine, događaj je koji Poslanika u njegovom zemaljskom životu izdiže iznad svih Božijih robova. Miradž je Poslanikova odsutnost između ljudi i prisutnost Božijoj blizini. Allah, dž.š., u Kur'anu objavljuje: "Hvaljen neka je Onaj koji je u jednom času noći preveo svoga roba iz Hrama svetog u Hram daleki, čiju smo okolinu blagoslovili kako bismo mu neka znamenja Naša pokazali."²⁰

Od znamenja koja su Muhammedu, a.s., otkrivena na Miradžu Sulejman Čelebi u *Mevludu* govori o Poslanikovom putovanju kroz sedam nebesa, o tome da je na svakom nebeskom katu vidio njegove stanovnike kako slave Gospodara svih svjetova, a kako je na koje nebo stizao, tako su melec koji je ondje zaticao iskazivali radost što je on najodabraniji rob Božiji, počašćen tim uzvišenim putovanjem. Svi su melec činili *ibadet* slaveći Gospodara, neki u stanju stajanja, neki u stanju *ruku'a* (pregibanja), neki u stanju *sedže* (čela spušta na tle), neki izgovarajući ime *Allāh-u Te'ālā* (Uzvišeni Allahu!), neki izgovarajući *Lā ilāhe illallāh* (Nema boga osim Allaha), a neki *Elhamdulillah* (Hvala Allahu). Sulejman Čelebi nadalje u *Mevludu* kaže da je te oblike očitovanja pobožnosti i stanja u kojima se obavljaju, dragi Bog objedinio u molitvu koja se zove *namaz*. Namaz je dar od Gospodara vjernicima jer je vjernik tokom obavljanja namaza pred svojim Gospodarom, i izravno se Njemu obraća svakom molitvom koju izgovara. Miradž je Poslanikov istiniti doživljaj, a za vjernika je to istiniti događaj koji on, prema svojim

individualnim mogućnostima i opredjeljenju, uzima za primjer vlastitog doživljaja dok obavlja namaz. Za vjernika je namaz njegov miradž.²¹ Molitva je Božijem stvorenju potrebna. Zato je namaz čovjeku dar. U *Mevludu* je to darivanje vjernicima iskazano u više stihova, kao naprimjer u ovima:

On, koji je Bogati, predao je namaz Mustafi: "Ponesi ga, rekao je, ovo je dar tvome ummetu.

Ko god gdje god ikad namaz obavi, njemu dođu od dragoga Boga sevabi.

Vidi, kakva je to velika čast od Boga Poslaniku, kako je to velika pažnja njegovom ummetu.

Najljepši postupak: Hidžra

Odmah iza stihova o Miradžu slijede stihovi o Hidžri. Ove su dvije teme u *Mevludu* Sulejmana Čelebija povezane i neposrednim slijedom i jezičkim sredstvima. Stih o Hidžri počinje riječima *bundan sonra* – nakon tog događaja, to jest nakon Miradža:

Nakon tog događaja, on koji je naj sretniji između ljudi, krenu na put iz Meke po uputi Stvoritelja.

Ovom čvrstom vezom među dva događaja iz Poslanikovog, a.s., života pjesnik u Hidžru unosi duh Miradža. Hidžra, napuštanje zavičaja u ime Boga radi očuvanja i unapređenja vjere, jedan je od najkrupnijih ljudskih koraka u životu na ovome svijetu. Hidžra je postupak Poslanika, kao uzoritog Božijeg roba, u njegovom ovozemaljskom životu. *Mevlud* Sulejmana Čelebija ovim čvrstim povezivanjem pjevanja o Miradžu i o Hidžri pokazuje koordinate po kojima se treba odvijati život vjernika: Miradž je Poslanikovo duhovno uzdizanje, Hidžra je Poslanikovo djelovanje u ime Gospodara u ovome zemaljskom životu. Vjernik svoj duhovni uzlet doživljava u namazu. To je njegova vertikalna koordinata.

Vjernikovo djelovanje u ime Gospodara njegova je horizontalna koordinata.

Namaz je vjernikov duhovni uspon kojim se on odvajava od poslova i stanja što se nižu na horizontali ovozemaljskoga života da bi im se nakon namaza vratio na način koji doliku je pripadniku Muhammedova, a.s., ummeta. Sulejman Čelebi je upravo spomenom tog čovjekova djelovanja u ime Gospodara započeo prvo pjevanje u svome *Mevludu*: *Allahovo ime spomenimo najprije, u svakom je poslu to za roba najbolje*. Uzvišeni Allah u Kur'anu kaže: "Mi čovjeka stvaramo da se trudi."²² "One koji budu vjerovali i dobra djela činili smjestićemo u džennetske odaje, ispred kojih će rijeke teći, u njima će vječno boraviti. Kako će divna biti nagrada onima koji su se trudili."²³ "Ti ćeš, o čovječe, koji se mnogo trudiš, trud svoj pred Gospodarom svojim naći."²⁴ "Neka lica toga dana biće radosna, trudom svojim zadovoljna."²⁵

Truditi se znači Stvoritelja moliti i dobre poslove činiti. Vjernik se svojom molitvom i svojim djelom želi približiti Njegovoj milosti.

U kratkom pjevanju o Hidžri u pet distiha pjesnik je iskazao da je u Medini, u koju se Poslanik s vjernicima nastanio napustivši Meku, vjera upotpunjena, da je *din-i islam* (vjera islam) u svome potpunom obliku prenesen ljudima, da je tu u svojoj punini zaživio i da je Medina mjesto u kojem se završio ovozemaljski život Poslanika, a.s.

Najljepša čud: Poslanikova čud

Opisu Poslanikove, a.s., smrti pretihodi pjevanje u kojem pjesnik govori o njegovoj lijepoj čudi:

A sad poslušaj kakvu je lijepu čud Mustafi podario Dželil (Veličanstveni).

Poslanikova je priroda Kur'anska priroda: darovana mu je samim njegovim stvaranjem.

Pjesnik ovdje prenosi riječi koje je, prema predanju, kazala hazreti Aiša pred *ashabima*: Poslanikova priroda je Kur'an. (Hafizović, 2007: 298) To

²⁰ Kur'an, El-Isrā', 1.

²¹ Annemarie Schimmel (2013: 242) pokazuje kako je npr. Muhammed Ikbal "slijedio strogo tradicionalni pogled prema kome je svako čovjekovo klanjanje

njegov *mi'radž* ili uspon na Nebo".

²² Kur'an, El-Beled, 4.

²³ Kur'an, El-'Ankebūt, 58.

²⁴ Kur'an, El-Inšikāk, 6.

²⁵ Kur'an, El-Gāšije, 8-9.

je priroda koja se ne stječe, nego je stvaranjem dodijeljena (Uysal, 2010: 407); tokom života Poslanik u svojoj prirodi ništa nije trebao mijenjati jer ta je priroda za njega takva savršena stvorena. Zato već u narednom stihu Sulejman Čelebi prepušta kur'anskim riječima 'alā hulukin 'azīm²⁶ da govore o Poslanikovoj prirodi:

Kerīm (Plemeniti Gospodar) njega u Kur'anu bvali riječima: ti si 'alā hulukin 'azīm – ti si zaista najljepše čudi.

Ovo je jedno od nekoliko mjesta na kojima je u tekst *Mevluda* inkorporiran kur'anski tekst. Evo nekih Poslanikovih lijepih osobina koje Sulejman Čelebi navodi u svojim stihovima:

On je prema ljudima uvijek postupao lijepo i tim je lijepim postupanjem zadobivao njihovo poštovanje; dok je svojim lijepim osobinama postigao da ga svi ljudi cijene, Poslanik je svim bićem cijeloga svoga života bio pokoran Gospodaru i baš je u tome on ljudima najbolji uzor; Poslanik je more znanja, vrelo mirne čudi i darežljivosti; Stvoritelj mu je dao da njegova odjeća bude *levlake*, zato u njegovom čistom srcu nema ni srdžbe ni neprijateljstva; ništa osim Gospodara nije moglo prodrijeti u njegovo srce, to je zato što je njegovo srce ispunjeno Gospodarem; on je car na oba svijeta, a drug je siromašnima i ugroženima; ljudima se uvijek lijepom riječju obraćao; nikada nijednu hranu nije odbijao; uvijek je spominjao Božije ime, zahvaljivao je Bogu na svemu što mu je odredio; ni djelom ni riječju nikoga nije povrijedio, nikada nije uradio ništa što dragi Bog nije naredio.

Opis Poslanikove lijepe čudi u približno trideset distiha završava riječima:

Her kemālatile kāmīl Şāh idi, onun içün O Habibullāh idi.

Poslanik je car koji je potpun u svemu što je pri njemu, zato je taj Poslanik Božiji miljenik.

Kada pjesnik za Muhammeda, a.s., kaže da je *kemālatile kāmīl Şāh* (Car koji je potpun u svemu što je pri njemu), on jezgrovito vjerniku ukazuje na Poslanika kao najboljeg uzora za postizanje potpunosti u vjerovanju. I time što se u stihovima Sulejmana Čelebija poslanici koji su dolazili prije Muhammeda, a.s., mole Gospodaru da budu *ummet* Njegovog miljenika izražava se njihova potpuna vjera u Gospodara svjetova i u Njegovo određenje da je Muhammed, a.s., posljednji vjerovjesnik (*hātenu-n-nebijjin*) preko kojega je Allah dž.š. vjeru usavršio i blagodat Svoju prema vjernicima upotpunio.²⁷ Jer, svako onaj ko priželjkuje da stekne milost Stvoritelja teži svojoj vjerničkoj potpunosti. Riječima Sulejmana Čelebija:

Osoba koja je kāmīl (potpuna) zna šta je potpuno, a šta nije; osoba koja je kāmīl, svaku drugu osobu vidi potpunom.

(Kao što) osoba koja ima nedostataka kod svake osobe vide nedostatke.

Onaj ko nema nedostataka, ne traži nedostatke kod drugoga.

Ako si njegov ummet, ti se drži njegovih osobina, da bi se održao kao pripadnik ummeta.

Savjeti Sulejmana Čelebija o slijeđenju Poslanika kao uzora imaju svoj izvor u kur'anskom ajetu u kojem Allah dž.š. upućuje vjernike: "Vi u Allahovu Poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onom svijetu, i koji često Allaha spominje."²⁸

Stoga Sulejman Čelebi sastavlja jedno pjevanje od 50 distiha u kojem daje savjete vjernicima: ne radi što Mustafa nije radio, ne čini ništa zbog čega ćeš se poslije kajati; brini se da budeš pokoran i da činiš dobro, razmisli kako će ti biti na Drugom svijetu; misli šta ćeš onamo ponijeti, tu brigu brini dok si ovdje; ne daj oholosti i zavisti da ti do srca dođu, jer te osobine tijelo razaraju; ko je ohol i ko se bavi lažima i licemjerjem,

taj se udaljio od Gospodara, dobro se čuvaj ogovaranja, laži i varanja da bi mogao postići blizinu Gospodara; znamo da *Allah-u Te'ala* zna sve što radimo, pa onda radimo ono čime je On zadovoljan.

Savjeta o lijepom ponašanju ima i na drugim mjestima u ovome *Mevludu*, zapravo, već prvi stihovi pripadaju tom sadržaju. Zato je *Vesīletü'n-Necāt* koliko mevlud toliko i knjiga o lijepom islamskom ponašanju. (Akdağ, 2008: 94) Ova tema zasigurno se može istaknuti kao veoma važna u *Mevludu* Sulejmana Čelebija. Ona se tiče pojedinca; ona se tiče društva. (Çapku, 2015: 63)

Poslanikov odlazak sa ovoga svijeta: U susret Gospodaru

Sulejman Čelebi pjeva petnaestak stihova o prirodi Muhammeda, a.s., kao o donositelju potpune Objave. Upotpunjena Objava nagovještava kraj njegovoga života kao Abdullaha:

Život je proveo onako kako ga je Gospodar uputio, nijednim slovom od Gospodarove upute nije odstupio.

Živio je ovdje onako kako ga je Gospodar uputio, život ovdje ima kraj, i njegov je završio.

Ovi stihovi o savršeno provedenom Poslanikovom životu na ovome svijetu pripremni su za pjevanje koje govori o njegovom odlasku sa ovoga svijeta. Tu temu Sulejman Čelebi izražava stihovima prepunim tuge.

Počnimo ovo kazivanje! A u srcu nam plamti tuga.

Naše su riječi plameni jezici koji sve žare, koji i vatru spaljuju i izvana i iznutra.

Neka [od žalosti za njim] kamen glavom udara u kamen.

Neka iz očiju svih vođa poteku gorke suze, neka se prsa čelika rascijepi i ranu zadobiju.

Ako ove riječi dopru do usiju mora, more će izgorjeti od siline ove vatre.

U posljednjem pjevanju o Poslanikovom ovozemaljskom životu Sulejman Čelebi govori o njegovoj bolesti: Kako je njegovo tijelo postajalo slabije, toliko da mu je za obavljanje namaza ponestajalo snage, tako

²⁶ Iz 4. ajeta 69. kur'anske sure El-Kalem: *Vē inneke le'alā hulukin azīm.*

²⁷ "Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera." *Kur'an*, El-Mā'ide, 3.

²⁸ *Kur'an*, El-Ahzāb, 33/21.

su njegova zahvalnost Gospodaru i molitva postajali jači. Jedini lijek za svoju bolest Poslanik je tražio u sušretu s Gospodarom svjetova.

Potekla je rijeka suza, ti bi pomislio da je nadošla bujica.

Narod se dušio u toj bujici suza, a vatra tuge palila je brda i kamen.

Ta vatra i dan-danas gori, i sada gori u našim srcima.

U epilogu kojim se *Mevlud* završava, u približno 60 distiha uočavaju se dva dijela. U prvome Sulejman Čelebi još jednom podsjeća

vjernike da se pripremaju za odlazak na Drugi svijet:

Idite putem koji je pokazao Mustafa, i sve što imate na Božijem putu koristite.

Onaj ko ima pameti i ko je sretnik, njemu je smrt najbolji savjetnik.

Sjetimo se da ćemo tamo plakati, zato je bolje, dok smo još ovdje, da plaćemo.

Ako ovdje budeš plakao, korist ćeš imati; ako plač ostaviš za tamo, neće ti koristiti.

Drugi dio epiloga čine stihovi u kojima pjesnik upućuje dove Gospodaru svjetova:

Primi naše dove za ljubav Svoga poslanika koji je postigao sreću.

Eto, on je taj izvor iz kojega teče slast, neka znate da se zove Putokaz za spas.

Poslanik, a.s., – njegov život i njegovo poslanstvo – izvor je slasti koja se zove putokaz za spas, i ovo djelo koje svakim svojim stihom kazuje o tome kako treba spominjati dragoga Boga, slijediti Poslanika, a.s., i izbjegavati ponašanje koje nije u skladu sa Kur'anom, zove se *Putokaz za spas*.

Literatura

- Akdağ, Soner (2008). "Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'i Üzerine". *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36: 81-98.
- Akkaya, Veysel (2021). "İbnü'l-Arebî'nin Nûr-i Muhammedî Açısından Hz. Muhammed ve Diğer Peygamberler Arasında İlişkilere Bakış". *Sufiyye*, 10, 179-202.
- Algül, Hüseyin i Azamat, Nihat Azamat (1995). "Emîr Sultan". *TDV İslam Ansiklopedisi*, knjiga 11. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 146.
- Aslantürk, Hümeýra (2010). "Süleyman Çelebi Mıevlidi'nin Kur'ânî Kaynakları". *Yazılışının 600. Yılında bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu. Mevlid ve Süleyman Çelebi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 259-273.
- Ataman, Kemal (2010). "Mevlid ve Kültürel Gerçekliğimiz: Mevlid Metnini Anlamak". U: *Yazılışının 600. Yılında bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu. Mevlid ve Süleyman Çelebi* (ur. B. Kemikli, O. Çetin). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 419-422.
- Chittick, William C. (2021). *Sufiyski put spoznaje. Ibn al-Arabijeva metafizika imaginacije*. Preveo Rešid Hafizović. Sarajevo: Naučnoistraživački institut Ibn Sina.
- Çapku, Ahmet (2015). "Süleyman Çelebi'nin Mevlid'ine Felsefi bir Bakış". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2, 59-66.
- Čemo, Kenan (2022). *Rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*. Sarajevo: Bookline d.o.o.
- Çetin, Osman (2010). "Süleyman Çelebi Devrinde Siyasi Hayat". U: Kemikli i Çetin, ur. *Yazılışının 600. Yılında bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu. Mevlid ve Süleyman Çelebi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 149-162.
- Hafizović, Rešid (2007). "Pogovor". U: Einolgozât Hamadâni. *Priprave-Tambidât*. Preveo Namir Karahalić. Sarajevo: Al-Hoda, 259-309.
- Hatiboğlu, İbrahim (2010). "*Vesiletü'n-Necat*'in Kaynaklarının Anlaşılmasına Dair Birkaç Mülâhaza". *Yazılışının 600. Yılında bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu. Mevlid ve Süleyman Çelebi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 319-323.
- İçli, Ahmet (2013). "Mevlid Üzerine bir İnceleme: Mevlid ve Yeniden Doğuş". *Uluslararası Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Mehmet Çavuşoğlu Anısına)*. Ordu: Ordu Üniversitesi Yayınları, 92-97.
- Kemikli, Bilal i Çetin Osman (2010). *Yazılışının 600. Yılında bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu. Mevlid ve Süleyman Çelebi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kemikli, Bilal (2016). "Önsöz". U: Kemikli, Bilal, ur. *Mevlid Külliyyatı. Süleyman Çelebi, Vesiletü'n-Necat ve Tercümelere* I. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 9-12.
- Kur'an* (1977). Preveo Besim Korkut. Sarajevo: Orijentalni institut u Sarajevu.
- Metin, İsmail (2020). "Türklerde Hz. Peygamber Sevgisine Bir Örnek Olarak Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necat* Adlı Eseri". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7/3, 1644-1672.
- Okić, Tajib (1975). "Çeşitli Dillerde Mevlid ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercümelere". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1, 17-78.
- Pakalin, Mehmet Zeki (1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-III*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Pekolcay, Necla (2004). *Mevlid, TDV İslam Ansiklopedisi*, knjiga 29. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 486.
- Pekolcay, Necla (1997). *Mevlid (Vesiletü'n-Necat)*. Süleyman Çelebi, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Schimmel, Annemarie (2013). *Džibrilovo krilo*. Preveo Enes Karić. Sarajevo: El-Kalem.
- Uludağ, Süleyman (2010a). "Mevlid ve İslami İlimler". U: Kemikli i Çetin, ur. *Yazılışının 600. Yılında bir Kutlu Doğum Uluslararası Mevlid Sempozyumu. Mevlid ve Süleyman Çelebi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 315-318.
- Uludağ, Süleyman (2010b). "Süleyman Çelebi'yi Anmak". U: Kemikli i Çetin, ur. *Yazılışının 600. Yılında bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu. Mevlid ve Süleyman Çelebi* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 549-552.
- Uysal, Enver (2010). "Ahlaki Açından Mevlid Metni". Kemikli i Çetin, ur. *Yazılışının 600. Yılında bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu. Mevlid ve Süleyman Çelebi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 399-412.

الموجز
كريمة فيلان

مقال عن قصيدة المولد النبوي «وسيلة النجاة» لسليمان جلي

تعتبر قصيدة المولد النبوي «وسيلة النجاة» التي نظمها سليمان جلي باللغة التركية في العقد الأول من القرن الخامس عشر الميلادي، واحدة من أبرز الأعمال في أدب المديح النبوي. وكانت تمثل نموذجاً يحتذى به عند الشعراء العثمانيين الذين نظموا في القرون التالية أشعاراً في مدح نبي الإسلام محمد صلى الله عليه وسلم باللغة التركية أو باللغات الأخرى. وتقيّم تلك الأشعار بمقارنتها مع قصيدة المولد النبوي لسليمان جلي، سواء في جانب القيمة الأدبية والفنية، أو في جانب مضمون القصيدة. يقدم هذا المقال مضمون قصيدة المولد النبوي لسليمان جلي. وترى الكاتبة المقاطع الستة عشر في القصيدة موزعة على ثلاث مجموعات موضوعية: (١) مقاطع تتحدث عن وحدانية الله عز وجل، وخلق الكون، وطبيعة الرسول صلى الله عليه وسلم. (٢) مقاطع تتعلق بحياة الرسول في هذه الدنيا. (٣) ومقاطع في مدح الرسول صلى الله عليه وسلم. وتزخر كل المقاطع بتوجيهات النبي للناس التي تقودهم إلى النجاة، فهي «وسيلة النجاة». ويبرز المقال أن سليمان جلي يصف طبيعته محمد صلى الله عليه وسلم: الطبيعة الداخلية (طبيعة الرسول) والطبيعة الخارجية (صورة الإنسان). ويشار في المقال إلى عناصر التعاليم الصوفية الموجودة في القصيدة، والتي تقدم الشاعر سليمان جلي على أنه متصوف. إن قصيدة المولد النبوي هذه، المنظومة بقوة حب الله عز وجل وحب عبده المختار النبي محمد صلى الله عليه وسلم، تهز مشاعر المؤمنين وعقولهم، محدثة كل واحد منهم بشيء من ذلك، ولعل هذا هو سبب شعبيتها وقبولها الواسع. الكلمات الرئيسية: النبي محمد صلى الله عليه وسلم، سليمان جلي، مضمون قصيدة المولد النبوي، عناصر التصوف، حب الخالق والمخلوق.

Summary

ESSAY ON SÜLEYMAN ÇELEBİ'S MAWLŪD
VESİLETÜ'N-NECÂT

Mawlūd written by Süleyman Çelebi in the Turkish language in the first half of 15th century is regarded as one of the most significant works of the entire mawlūd literary genre. It was a source of inspiration for many Ottoman poets in the coming centuries who wrote verses in honour of the Messenger of Islam, Muhammad s.w.s. in Turkish as well as in other languages. All the later works are evaluated with regard to the literary-artistic value and the content of the text by comparison to Süleyman Çelebi's Mawlūd. This article presents the content of Mawlūd of Süleyman Çelebi in a form of an essay. Sixteen poems of this Mawlūda are here divided by the author in three thematic groups: (1) poems relating of the Oneness of God te'ala, creation of the World and the Messenger's s.w.s. nature (2) poems that speak of the Messenger's life here on earth, and (3) poems that celebrate the being of the Messenger s.w.s. The entire text is permeated with the Messenger's teachings and instructions to people which will lead them to the path of salvation, those that are *vesiletü'n-necât*. The paper demonstrates that Süleyman Çelebi here describes both natures of the Messenger s.w.s.: his inner nature (as a Messenger) and his outer nature (his human form). It also points out the elements of tasawwuf in the text of mawlūd which characterize Süleyman Çelebi as mutasawwif. Woven by love towards God and His beloved Messenger s.w.s, this *Mawlūd* reaches the souls and minds of the faithful. There lies the reason for its widespread popularity.

Keywords: Messenger Muhammad s.w.s., Süleyman Çelebi, the content of the Mawlūd, elements of tasawwuf, love towards the Creator and towards the creation death